

Entre el deure i la passió

FRANCESC FOGUET i BOREU

Tragèdies selectes

Pierre Corneille (traducció i presentació de Jordi Parramon)
Edicions de 1984
619 pàgines. 28 euros

La publicació de *Tragèdies selectes*, de Pierre Corneille, omple un buit clamorós en l'anostrament a les lletres catalanes d'aquest dramaturg del Grand Siècle. Tret de *Psique* i *La il·lusió còmica*, no disposàvem encara de cap més traducció al català —a l'abast— de les peces dramàtiques de Corneille. El poeta i torsimany Jordi Parramon i Blasco, un entusiasta del dramaturg francès, n'ha seleccionat les tragèdies més destacades, les canòniques: *El Cid*, *Horaci*, *Cinna*, *Polieucte*, *Rodoguna* i *Nicomedes*. N'ha fet una traducció en vers, molt acurada, seguint la mateixa mètrica de l'original. El resultat és un volum compacte, impecable, esplèndid, que enceta la nova col·lecció Teatre de la intrèpida editorial que dirigeix Josep Cots.

Les tragèdies de Corneille, inspirades en trames històriques de l'antiguitat, tenen la perícia de fer volar la imaginació lliurement, tot respectant de manera molt *sui generis*

—i alhora evidenciant-ne les limitacions— la severitat de les regles neoclàssiques. Llevat de l'hagiogràfica *Polieucte*, els herois que protagonitzen les tragèdies corneïanes —Rodrigo i Ximena, Horaci i Sabina, Cinna i Emília, Rodoguna i Antíoc, Nicomedes i Laòdice— han de lliurar una batalla entre el deure públic i la passió íntima que els esperona, entre allò que dicta el rang social, els codis de l'honor o la virtut, i allò que reclamen les raons del cor.

Corneille entrellaça, dosificant molt bé els contracops de la intriga, les pugnes internes i l'ambició de poder entre cortesans —en forma d'ultratges, infàmies, querelles i venjances desorbitades— amb les intrigues amoroses, que deixen entreveure les passions extremes que els solleven. Les unes i les altres acostumen a confluir en el triomf de l'heroi, com a defensor a ultrança del poder reial, mentre que els qui s'hi rebel·len amb temeritat o altivesa —com la pèrfida Cleòpatra de *Rodoguna*— són vençuts implacablement. Tot i referir-se a temps remots, els conflictes en què es troben immersos els herois corneïans tenen, ni caldria dir-ho, una lectura política projectable en el

present: la legitimació de la monarquia absoluta (n'és un botó de mostra la clemència exemplar d'August a *Cinna*) com a garant indiscutible i magnànim de les "raons d'Estat", la "justícia" i "l'ordre" socials.

Els amors de verb enraonadament apassionat i els discursos grandiloqüents de bona part dels personatges de les tragèdies de Corneille —siguin de la cort espanyola, romana, siriana o bitiniana— preserven aquella aurèola, fastuosa i solemne, que retorna el sentit ancestral als grans mots com "amor" i "honor". Si bé el fet d'abocar-s'hi fins al paroxisme humanitza els herois, també provoca una espiral cruel de violència, mort i desolació. Els monòlegs —sobretot els de les heroïnes— ens fan viure sense intermediaris la indecisió dels personatges, les seves contradiccions internes entre la raó imposada i el cor desbotat. Els seus gestos heroics —com el de Rodrigo lliurant-se fins a tres vegades a Ximena perquè el mati i vengui així la mort del pare—, secundats per la retòrica més encesa, tenen l'encant d'aquelles passions inútils que, oscil·lant d'un extrem a l'altre, mostren els claroscurs més estridents de l'ànima humana.

ELS VOSTRES CLÀSSICS Joubert, discontinu

JORDI LLOVET

No a tothom li agraden les formes dites "breus", com ara els epigrames, els aforismes o els pensaments. Com més sintètica és una escriptura, més costa d'entendre; per contra, com més llarga és la frase i més articulats els pensaments, més fàcil resulta entendre alguna cosa: això és el que sol passar amb la novel·la, la història o la biografia. Deixant a banda els versos, que tenen una mena d'obligació "genèrica" de ser concentrats i reconcentrats (Mallarmé), en el cas dels aforismes es presenta una altra dificultat, i és que són habitualment apodíctics, és a dir, l'opinió s'hi troba expressada d'una manera tan contundent, que el lector no pot fer-hi altra cosa que estar-hi d'acord, o en desacord, o, el que és més habitual, quedar-se perplex. En aquest sentit, resulten més d'agrar els pensaments una mica dilatats —com els de Pascal o els de La Bruyère—, que aquests apotegmes de solament dues o tres línies, que et deixen, com hem dit, més aviat amb la boca oberta. Hi ha lectors que lleixen, per exemple: "Tothom té prou força per suportar els mals d'un altre" (La Rochefoucauld), i el primer que els ve al cap és aquesta resposta: "Això ho dirà vostè", o bé: "Demà m'afaitaràs".

L'enorme tradició dels "moralistes" francesos és, sens dubte, la més prolífica en el gènere del pensament epigramàtic, sintètic i succint. Una bona edició d'aquests moralistes presenta, invariablement, aquesta sèrie d'homes de pensades: Pascal, La Rochefoucauld, La Bruyère (hi ha traducció catalana de Josep Carner), Chamfort, Vauvenargues i Joubert, noms que equivalen a un període que va del segle XVII al XIX. Amb els anys (posem-ne cent), aquestes antologies inclouran, sens dubte, pensaments menuts d'homes igualment moralitzadors, i més pròxims a nosaltres, com Flaubert, Jules Renard, Léautaud, Gide o Valéry: així és de gran la tirada dels francesos al pensament moral.

De la gran tradició dels "moralistes", Joubert és considerat el darrer per meres raons de consuetud: va viure a cavall dels segles XVIII i XIX, va viure la Revolució Francesa, que primer el va encantar i després el va desencantar, i té la gràcia, com alguns altres dels seus predecessors, de no haver escrit mai res més que els destil·lats i concentrats alquímics que coneixem amb el nom de *Pensaments*. Volia fer una sèrie de llibres, però no en va escriure mai cap: home assenyat, sens dubte. És com l'inefable Giovanni Papini, personatge d'aspectes ideològics molt contradictoris, que volia escriure una *Enciclopèdia general del saber humà*, però no va passar de l'article 'Aquil·les'; i volia escriure un *Comentari racional de la Bíblia*, però no va anar més enllà del tercer verset del Gè-

"Com Montaigne, Joubert era home de pensament discontinu"

nesi (!). L'amic Vila-Matas podria escriure tot un llibre, semblant a *Bartleby*, ja no de la gent que no arriba a escriure res sinó dels escriptors que es proposen una obra immensa i només arriben a les beceroles.

A diferència dels seus predecessors, Joubert acusa una empremta més aviat neoplàtonica, d'una banda, i menys estoica i força més amargant que aquells, de l'altra. L'espectacle de l'època del Terror, com s'ha apuntat, li va deixar un mal regust, que només les converses amb amics de la talla de Diderot, Restif de la Bretonne —al qual va posar banyes, per cert— i Chateaubriand van poder suavitzar i neutralitzar. Joubert és més pessimista que els seus avantpassats de gènere, bàsicament per aquest fet històric: com sap tothom, la història només va començar a agafar un dinamisme que fa por el dia que es va esfondrar l'última resta del sistema feudal, que era la monarquia, ja il·lustrada, ja despòtica: quan la burgesia va començar a governar el món, primer als Estats Units, després a França, i, a poc a poc, a la resta d'Europa, la història va agafar una embranzida en què la barbàrie i el progrés s'han alternat inevitablement, però sense fer gaire soroll. Joubert va veure, entre altres coses, que la nova època es permetia menysprear el passat —una de les debilitats de la burgesia progressista, justament—, i va encunyar aquest pensament: "En literatura, res no torna més imprudent i més audaç que la ignorància del temps passat i el menyspreu pels llibres antics". Això, evidentment, no passava en aquell pretèrit prodigiós que van emmarcar les figures de Petrarca i Erasme de Rotterdam, però va començar a succeir amb els plans d'estudi de la universitat napoleònica, cosa que no va passar per alt a cap dels *hommes de lettres* i *savants* que quedaven al segle XIX.

Joubert no va publicar en vida els seus pensaments, ara magníficament presentats i traduïts al català per Joan Casas: Barcelona, Ed. 62, 2009. L'any 1838 Chateaubriand va impulsar-ne una publicació no venal, i l'any 1842 Paul de Raynal va curar-ne la primera edició solvent, que és la que va despertar el següent comentari del crític més influent del seu temps, Sainte-Beuve: "Encara que [Joubert] no sigui un d'aquells escriptors destinats a esdevenir populars, la publicació dels seus *Pensaments* ha estat suficient per fer-lo apreciable per part dels *connaisseurs* i dels jutges; ara només es tracta d'exemplar una mica el cercle dels seus lectors del nostre temps". Doncs això: l'edició catalana d'aquests pensaments pot fer-ho, encara que se n'hagi de llegir avui un, demà un altre: seguits, mai. Al cap i a la fi, ell mateix va avisar que "com Montaigne, no [era] un home de pensament continu".

Josep M. Flotats, el 1981 a Barcelona, en un programa de la Comédie Française sobre clàssics francesos.

L'espiral de l'oblit

LLUÍS MUNTADA

Silenci de plom

Salvador Company
Edicions 62
Barcelona, 2008. 318 pàgines

Hi ha novel·les tan deficitàries en la idea i en l'execució de la idea que, precisament per aquesta buidor integral, plantegen un sever problema d'anàlisi crítica, ja que no ofereixen agafadors i només poden ser refusades de soca-rel. En canvi, hi ha novel·les que, tot i les seves impureses, revelen valors literaris importants. *Silenci de plom*, malgrat patir una inflació detallista i exegetica que sepulta els espais de respiració de l'argument, mostra instruments expressius i alens morals que certifiquen la incontestable fortaleza literària de Salvador Company (València, 1970).

Concebuda com un dietari en clau de novel·la negra, *Silenci de plom* combina tres plans de la vida d'un professor de literatura: en primer lloc, l'intent de trobar clàssics sobre la seva dona, desapareguda mentre investigava l'assassinat d'un regidor d'Urbanisme de Benborser; en segon lloc, la interpretació d'un extens poema, titu-

lat 212, dimensió ficcionalitzada que permet que Company recrei els seus lúcids artefactes literaris al voltant de la (des)memòria històrica; i en tercer lloc, la seva tasca com a traductor d'una novel·la de ciència-ficció, *Quiet lead*, que conjectura sobre camps de reeducació i futures colònies penitenciàries instal·lades a Mart.

Per tot allò que té de denúncia de la degradació que s'amaga darrere els clixés folklòrics de la política valenciana, *Silenci de plom* pot ser associada amb la decadència moral tan sàviament exposada en les obres de Joan F. Mira. Però tanmateix l'espai que Company explora amb predilecció és el de la pèrdua i l'oblit, motius recurrents en la seva obra. A *Silenci de plom*, tal i com també s'evidenciava a *Voleriana* (2002) i al relat *Marxa enrere* (2004), l'oblit que han sofert els desnonats de la història s'erigeix en un centre imantat. I, com en la literatura de Sebald, a través d'un procés d'introspecció motivat per la pèrdua, Company farà que els vius i els morts, i la memòria i la desmemòria flueixin en paral·lel fins a fondre's en un concepte en què l'intent de defensar-se contra l'oblit cristal·litza en un

baluard de la literatura. Per intensificar els efectes d'evasió i recerca, Company recorre a la literatura dins de la literatura. Així, els versos del líquid poeta Eveli Volero i la traducció de l'obra de ciència-ficció en què es narra la desaparició d'una dona misteriosa crearan un efecte mirall, identificant la fabulació amb la realitat material: vida i literatura comparteixen un mateix destí de recerca.

Silenci de plom se sustenta en una estructura narrativa molt compacta, en una gran riquesa lèxica i en una polifonia de veus on cobra vigor tant l'erudició com el registre tallat de dialectalisme. Però aclapara el lector per l'excés d'acumulació de pistes enmig d'un trencaclosques que difícilment podrà ser dominat amb una primera lectura. Aquesta densitat sumada a l'absència d'un vendaval de passions per part de qui ha perdut l'esposa, i a causa d'aquest destret no s'entreté en intel·lectualitzacions detectivesques de la realitat, resten vives a la novel·la. Allunyada del plantejament net i vital de l'excel·lent relat *Lawn tennis* (2004), *Silenci de plom* s'abarroca en un detallisme que sacrifica l'esveltesa.